

Alkoholi, tupakka ja indeksi

Kun valtiovarainministeri esittää alkoholin poistamista siitä indeksistä, jonka perusteella palkankorotukset määräytyvät, jotta alkoholi-juomien hintojen korottaminen kävisi helpommin päinsä, syntyy sinänsä aivan luonnollinen ja myös terve epäily esityksen motiiveista, taustoista. Olematta ennakkoluuloinen tai pahansuopa voi perustellusti olettaa, että ensisijaisesti tiedot alkoholin kulutuksen kasvusta eivät ole saaneet ministeriä liikkeelle, vaan pikemminkin silmissä väikkyvät setelinkuvat; toisin sanoen intressi on taloudellinen.

Tällaiselle epäilylle on perustelunsa. Vuosien varrelta on kokemusta siitä, kuinka usein juuri valtiontaloudelliset tai yleiset talouspoliittiset syyt ovat sanelleet alkoholin hintapolitiikan, eivät alkoholipoliittiset perusteet. Silloin kun valtion rahakirstuun on tarvittu katetta, ovat alkoholin ja tupakan hinnat olleet sopiviksi katsottuja keinoja kerätä rahaa, eräiden muiden hintojen ja maksujen ohella. Kun taas alkoholipoliittiset perusteet olisivat vaatineet alkoholin hintojen tavallista tuntuvampaa korottamista, hanke on usein törmännyt talouspoliittisiin tai työehtosopimuspoliittisiin esteisiin. Korotus on jäänyt aiottua pienemmäksi, ettei jokin maaginen kuluttajahintaindeksin pisteluku ylittyisi.

Eikö siis alkoholin ja myös tupakan poistaminen kuluttajahintaindeksistä katkaisisi niiden napanuoran talouspolitiikkaan ja työehtosopimuspolitiikkaan ja väljentäisi hinta-aseen käyttämisestä kulutuksen hillitsemiseksi? Monet näyttävät näin ajattelevan, mm. raittiusliike, joka on toistuvasti vaatinut alkoholin ja tupakan poistamista kuluttajahintaindeksistä.

Mutta asiat eivät aina ole sellaisia, miltä ne näyttävät. Kuluttajahintaindeksin tehtävänä on mitata kuluttajahintojen kehitystä. Kuinka hyvin se nykyisellään siinä onnistuu, on arviointikysymys; indeksin rakennetta ja eri hyödykkeiden keskinäistä painoarvoa siinä on sil-

loin tällöin kritisoitu. Mutta jos alkoholi ja tupakka poistettaisiin indeksistä, se täyttäisi tehtävänsä nykyistä huonommin ja menettäisi luotettavuuttaan. Silloin sen rinnalle mitä ilmeisimmin syntyisi uusi, luotettavampi, alkuun ehkä epävirallinen indeksi, joka kuitenkin tosiasiallisesti vaikuttaisi esimerkiksi työehtosopimuksiin.

Silloin tällöin on lähinnä raittiusliikkeen suunnasta kuulunut myös sellaisia ääniä, että alkoholi ja tupakka olisi syytä poistaa indeksistä niiden vahingollisuuden ja tarpeettomuuden vuoksi. Tällaisten esitysten lähtökohta on moralistinen. Samalla perusteella indeksistä voitaisiin poistaa monia muitakin hyödykkeitä. Niiden kuluttamiseen indeksistä poistamisella ei kuitenkaan olisi mitään vaikutusta.

Kuluttajahintaindeksin peukaloiminen tai ”raittiusedeksiin” käyttöönotto varsinaisen indeksin rinnalla olisi vain näennäistoimintaa, joka ei toisi todellisia ratkaisuja alkoholin ja tupakan aiheuttamiin ongelmiin. Sen sijaan pitäisi kyllä käytännön ratkaisujen tasolla väljentää alkoholin ja tupakan hintapolitiikan riippuvuutta valtion rahantarpeesta tai inflaation hillitsemispyrkimyksistä. Alkoholipoliittisten ja terveystieteellisten perusteiden olisi entistä enemmän voitava vaikuttaa siihen, mikä kulloinkin on näiden hyödykkeiden hintataso.

Vaikka alkoholin hinnan määrittäminen olisi hyvinkin riippumaton talouspoliittisista ja muista vastaavista seikoista, ei hintaa voida määrättömästi korottaa eikä myöskään saatu vuutta kovin tiukasti rajoittaa. Jos ”virallinen” alkoholi on tuhattoman kallista ja vaikeasti saatavissa, kulutus etsiytyy korvaaviin aineisiin. Siitä Neuvostoliitossa on saatu kouriintuntuvaa kokemusta. Uuden alkoholipolitiikan myötä hiivan ja sokerin kulutus on hyppäksellisesti kasvanut ja myös erilaisten korvikeaineiden käyttö lisääntynyt. Suo siellä, vetelä täällä.

Jorma Hentilä